

VOORTOETS HERINRICHTING ZUIDELIJK WESTERKWARTIER

Voortoets gebiedsbescherming in het kader van de Wet
natuurbescherming

SEPTEMBER 27, 2017

Contacts

NICO DE KONING

Arcadis Nederland B.V.

P.O. Box 264

6800 AG Arnhem

The Netherlands

CONTENTS

1	INLEIDING	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Leeswijzer	5
2	WETTELIJK KADER	6
2.1	Wet Natuurbescherming	6
2.2	Gebiedsbescherming	6
3	VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN PROJECTGEBIED	8
3.1	Plangebied	8
3.2	Voorgenomen activiteiten	8
3.2.1	Aanlegfase	8
3.2.2	Gebruiksfase	9
3.3	Storingsfactoren	9
3.3.1	Aanlegfase	9
3.3.2	Gebruiksfase	9
4	AFBAKENING RELEVANTE EFFECTEN EN STUDIEGEBIED	11
4.1	Afbakening studiegebied	11
4.1.1	Natura 2000-gebied Leekstermeergebied	11
4.1.2	Natura 2000-gebied Bakkeveense Duinen	12
4.2	Ingreep- effect relaties	13
4.2.1	Leekstermeergebied	13
4.2.1.1	Aanlegfase	13
	Verstoring (geluid en optische verstoring)	13
4.2.1.2	Gebruiksfase	14
	Verlies functionaliteit foerageergebied	14
	Hydrologische effecten	16
4.2.2	Bakkeveense Duinen	16
4.2.2.1	Aanlegfase	16
	Stikstofdepositie	16
	Overige	16

5	CONCLUSIES	17
6	BIBLIOGRAFIE	18

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

In het Zuidelijk Westerkwartier in het zuidwesten van de provincie Groningen vindt de komende jaren een integrale gebiedsontwikkeling plaats. Het betreft een opgave verdeeld over 11 deelgebieden. In drie van deze deelgebieden is de opgave dat er waterbergingsgebieden worden ingericht, gecombineerd met natuurontwikkeling in het kader van realisatie van het Natuur Netwerk Nederland (NNN, voorheen de EHS). In de overige deelgebieden betreft de opgave alleen inrichting tot natuur in het kader van het NNN. Hiervoor werkt een aantal partijen van overheden, landbouw, natuur, recreatie en bewoners samen. Het projectgebied bevindt zich nabij verschillende Natura 2000-gebieden die worden beschermd door de Wet natuurbescherming. De voorgenomen ingrepen leiden mogelijk tot effecten op deze beschermde gebieden. Dit rapport vormt een oriënterende toetsing van het initiatief in het kader van de gebiedsbescherming van de Wet natuurbescherming. De centrale vraag is of significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebied op voorhand kunnen worden uitgesloten.

De voorliggende voortoets beperkt zich tot de gebiedsbescherming, dus gaat niet in op soorten die beschermd zijn vanuit de Wet natuurbescherming (de soorten die voorheen voorkwamen in de Flora- en faunawet). In het milieueffectrapport (MER), dat voor de ontwikkelingen in het Zuidelijk Westerkwartier is opgesteld, is wel aandacht voor die beschermde soorten. Daaruit blijkt ook welk onderzoek beschikbaar is, wat voor onderzoek aanvullend nodig is en of ontheffing nodig is ten aanzien van aanwezige beschermde soorten (planten en dieren).

1.2 Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit zes hoofdstukken en twee bijlagen. Hoofdstuk 2 beschrijft het wettelijk kader. In hoofdstuk 3 wordt de voorgenomen activiteit en de daaruit voorkomende storingsfactoren beschreven met daarbij het plangebied. In hoofdstuk 4 is de afbakening van relevante effecten opgenomen. Tenslotte staan in hoofdstuk 5 de conclusies van de voortoets. In Bijlage A is het rapport uit de AERIUS-monitor met de uitkomsten van de stikstofberekeningen opgenomen.

2 WETTELIJK KADER

2.1 Wet Natuurbescherming

Inhoud van de wet

De Wet natuurbescherming (Wnb) is op 1 januari 2017 in werking getreden. De wet is in de plaats gekomen van de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet. De wet kent een algemeen deel (hoofdstuk 1), delen over Natura 2000-gebieden (hoofdstuk 2), soorten (hoofdstuk 3) en houtopstanden, hout en houtproducten (hoofdstuk 4) en verder delen die gaan over vrijstellingen, beschikkingen en verplichtingen (hoofdstuk 5), financiële bepalingen (hoofdstuk 6), handhaving (hoofdstuk 7), overige bepalingen (hoofdstuk 8) en tot slot een beschrijving van het overgangsrecht (hoofdstuk 9) en een beschrijving van de wijziging van overige wetten (hoofdstuk 10). In navolgende paragrafen is een samenvattende beschrijving van hoofdstuk 2, de Natura 2000-gebieden, gegeven.

2.2 Gebiedsbescherming

Beschermde gebieden

De Wet Natuurbescherming (Wnb) maakt het mogelijk gebieden aan te wijzen als beschermde natuurgebieden. De Wnb noemt daarbij verschillende soorten gebieden.

- De provincies (gedeputeerde staten) dragen zorg voor de totstandkoming en instandhouding van een samenhangend landelijk ecologisch netwerk, het Natuurnetwerk Nederland (NNN). [art 1.12, lid 2](#)
- Buiten het NNN kunnen gedeputeerde staten gebieden aanwijzen met bijzondere natuurwaarden of landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Deze gebieden worden “bijzondere provinciale natuurgebieden” en “bijzondere provinciale landschappen” genoemd. [art 1.12, lid 3](#)
- De Minister van Economische Zaken wijst gebieden aan ter uitvoering van de verplichtingen die voortvloeien uit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Deze gebieden zijn de Natura 2000-gebieden. [art. 2.1, lid 1](#)
- De Minister van Economische Zaken kan -buiten bestaande Natura 2000-gebieden- een gebied aanwijzen als “bijzonder nationaal natuurgebied”. [art. 2.11, lid 1](#)

De Wnb kent alleen voor de Natura 2000-gebieden een toetsingskader. De bescherming van het NNN verloopt via het planologische spoor. Ten aanzien van de bescherming van bijzondere nationale en provinciale natuurgebieden en bijzondere provinciale landschappen is in de Wnb geen regeling opgenomen. Provincies kunnen, wanneer zij een dergelijk gebied aanwijzen, daarvoor zelf een regeling opstellen.

Regels ten aanzien van de bescherming van Natura 2000-gebieden

De Minister van Economische Zaken wijst Natura 2000-gebieden aan. In ieder besluit tot aanwijzing van een Natura 2000-gebied zijn de instandhoudingsdoelstellingen voor het betreffende gebied beschreven. Daarbij gaat het in ieder geval om instandhoudingsdoelen ten aanzien van:

- de leefgebieden van vogels, voor zover nodig ter uitvoering van de Vogelrichtlijn;
- en/of ten aanzien van habitats en habitats van soorten, voor zover nodig ter uitvoering van de Habitatrichtlijn.

Op de aanwijzing of wijziging van de aanwijzing van gebieden is afdeling 3.5 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing (deze besluiten staan dus open voor bezwaar en beroep), tenzij het een wijziging van ondergeschikte aard is.

Gedeputeerde staten zijn verplicht zorg te dragen voor het treffen van instandhoudingsmaatregelen ten aanzien van de in de provincie gelegen Natura 2000-gebieden en moeten ook -indien daar aanleiding voor bestaat- passende maatregelen nemen om verslechtering van de kwaliteit van Natura 2000-gebieden te voorkomen. Daarnaast moet er voor ieder Natura 2000-gebied een beheerplan worden opgesteld.

Beoordeling van projecten

Het is verboden zonder vergunning een project uit te voeren dat, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied, de kwaliteit van de natuurlijke habitats of habitats van soorten in dat gebied

kan verslechteren of een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen. Wanneer het een project betreft dat niet direct verband houdt met, of nodig is voor het beheer van een gebied, en dat afzonderlijk of in cumulatie significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, wordt de vergunning niet verleend nadat uit een passende beoordeling is gebleken dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast. Een uitzondering is een project dat een herhaling of voortzetting is van een ander project, of deel uitmaakt van een ander plan, waarvoor al een passende beoordeling is gemaakt en een nieuwe passende beoordeling geen nieuwe gegevens op inzichten op kan leveren.

Wanneer de zekerheid dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast niet is verkregen, mag de vergunning alleen worden verleend wanneer er geen alternatieve oplossing is, er een dwingende reden van groot openbaar belang wordt gediend en er compenserende maatregelen worden getroffen (de ADC-toets). Wanneer er sprake is van significante gevolgen voor een prioritair habitat of prioritaire soort en de dwingende reden van groot openbaar belang is een reden van sociale of economische aard, dient in aanvulling op de ADC-toets door de minister van Economische Zaken een advies gevraagd te worden aan de Europese Commissie voordat de vergunning wordt verleend. De te nemen compenseren maatregelen moeten onderdeel uitmaken de vergunning voor het betreffende project. Een eventueel in te richten compensatiegebied dient de status van Natura 2000-gebied te krijgen. **art 2.7 lid 2 en lid 3 onder a en 2.8 lid 1-8**

Aanhaken bij de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO)

Er kan voor worden gekozen geen vergunning Wnb aan te vragen, maar de toestemming aan te laten haken bij de Omgevingsvergunning. In dat geval dient de passende beoordeling gevoegd te worden bij de aanvraag Omgevingsvergunning. Het bevoegd gezag voor de Omgevingsvergunning vraagt vervolgens een verklaring van geen bedenking (vvbg) aan bij het bevoegd gezag Wnb. De voorwaarden waaronder de vvbg wordt afgegeven maken vervolgens onderdeel uit van de Omgevingsvergunning. Wanneer ervoor wordt gekozen de toestemming Wnb niet aan te laten haken, moet de vergunning Wnb zijn aangevraagd voordat de Omgevingsvergunning wordt aangevraagd.

Natura 2000-gebieden in de omgeving van het Zuidelijk Westerkwartier

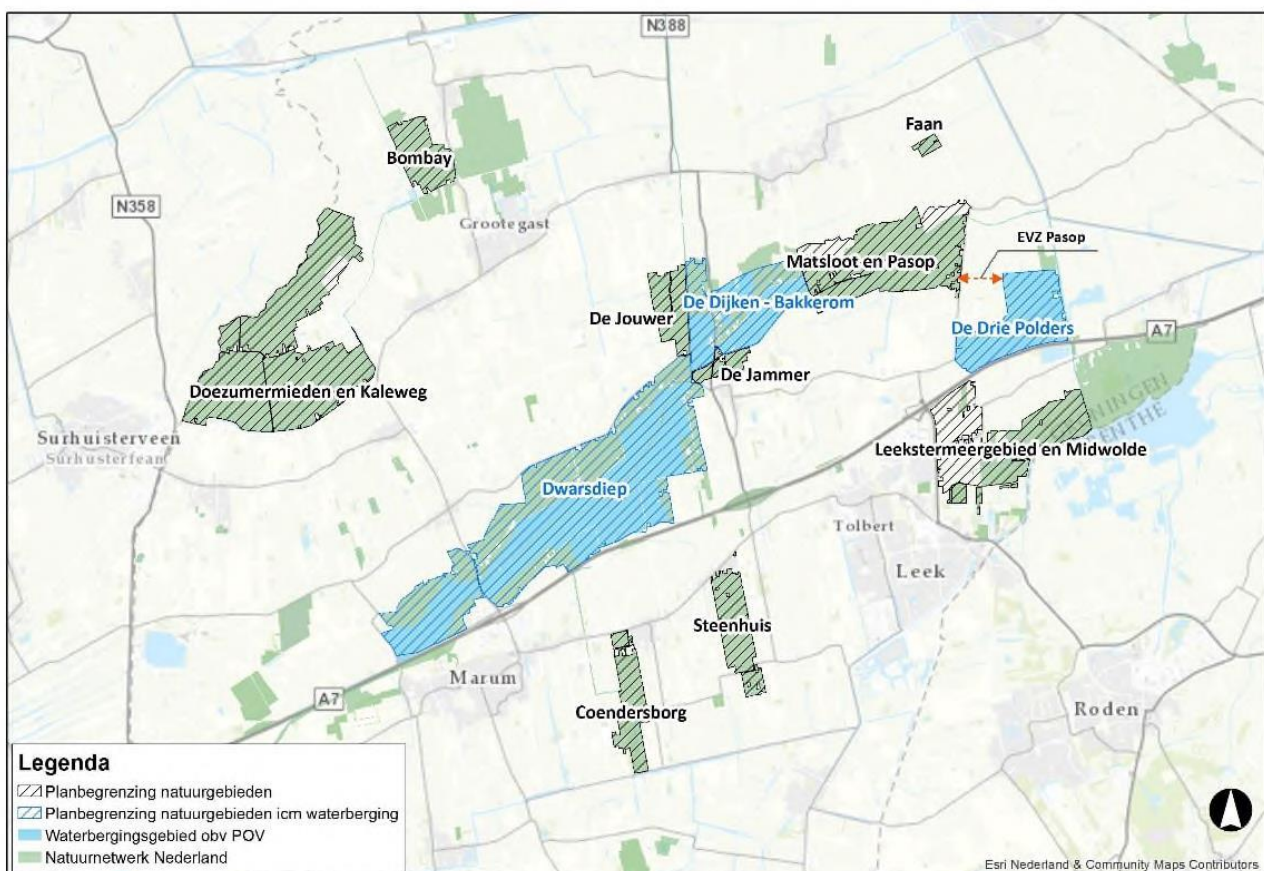
Het deelgebied Leekstermeer en Midwolde grenst aan het Natura 2000-gebied Leekstermeer-gebied. Het volgende dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied is Bakkeveense Duinen op circa 4 kilometer van het dichtstbijzijnde deelgebied (Steenhuis en Coendersborg) en op circa 6 kilometer van het deelgebied Dwarsdiep, het meest dichtstbijzijnde prioritaire deelgebied. Andere Natura 2000-gebieden liggen op meer dan 10 kilometer afstand.

3 VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN PROJECTGEBIED

3.1 Plangebied

In de gemeenten Leek, Marum en Grootegast moet de komende jaren het Natuur Netwerk Nederland (voorheen de EHS) worden gerealiseerd. Daarnaast gaat het Waterschap Noorderzijlvest drie door de provincie aangewezen waterbergingsgebieden in het NNN inrichten in de gemeente Leek en Marum. Het geheel aan opgaven is onderverdeeld in 11 deelgebieden. De ligging van de waterbergingsgebieden komt voort uit de studie Droge voeten 2050. De drie waterbergingsgebieden vormen samen met de daar aangrenzende NNN-gebieden met een waterhuishoudkundige relatie, de prioritaire gebieden.

Het plangebied ligt ten westen van de stad Groningen, tussen Hoogkerk, Grootegast, Marum en Leek. In het gebied liggen verschillende dorpen en buurtschappen. Het Zuidelijk Westerkwartier wordt in tweeën gedeeld door de snelweg A7. Naast deze snelweg kan het gebied ook in tweeën gedeeld worden door het Dwarsdiep met het gebied ten noorden (Langewold) en ten zuiden (Vredewold).

Afbeelding 1. Plangebied waterberging en natuurontwikkeling Zuidelijk Westerkwartier, provincie Groningen.

3.2 Voorgenomen activiteiten

3.2.1 Aanlegfase

Voor het Zuidelijk Westerkwartier zijn de volgende projectdoelen van toepassing.

- Tot stand brengen van een natuurlijk netwerk van grote en kleine natuurgebieden. De natuurkwaliteit wordt verbeterd en planten en dieren worden beter beschermd. Hiermee sluit het Zuidelijk Westerkwartier aan op de rest van het Natuurnetwerk Nederland (NNN).
- De waterhuishouding op orde brengen voor de toekomst. Dat betekent dat enerzijds waterbergingsgebieden worden ingericht om wateroverlast tegen te gaan, en anderzijds dat water langer wordt vastgehouden om watertekorten te voorkomen. Ook de waterkwaliteit zal verbeteren, met als doel het realiseren van de waterdoelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW).

- Verbetering van de landbouwstructuur door een betere kavelstructuur, optimale situering van bedrijven ten opzichte van kavels, verbetering van ontsluiting en (waar aan de orde) opheffen van waterhuishoudkundige knelpunten.
- Behoud en herstel van de kernkwaliteiten van het landschap, zoals de karakteristieke houtsingels.
- Vergroten van de mogelijkheden voor toerisme, recreatie en leefbaarheid.
- Om deze doelen te realiseren vindt ook ruilen en verwerven van gronden plaats, door middel van een grondstrategieplan.

In het kader van de te realiseren doelen zijn de volgende werkzaamheden en ingrepen voorzien:

Prioritaire gebieden

- Grondverzet (ontgraven, vervoer en verwerken van grond) met bijbehorende inzet materieel. Prioritaire gebieden 363.795 m³
- Aanleg kunstwerken (stuwen, water in- en uitlaten, gemalen)
- Verhogen grondwaterpeil gedurende de zomermaanden.

Niet-prioritaire gebieden

Voor de niet-prioritaire gebieden zijn specifieke maatregelen nog niet bekend maar deze zullen vergelijkbaar zijn met de ingrepen in de prioritaire gebieden echter op veel kleinere schaal. Aantal kuub grondverzet in de niet-prioritaire gebieden is niet bekend

- Grondverzet (ontgraven, vervoer en verwerken van grond) met bijbehorende inzet materieel
- Aanleg kunstwerken (stuwen, water in- en uitlaten, gemalen)
- Verhogen grondwaterpeil

3.2.2 Gebruiksfase

In de gebruiksfase vinden geen werkzaamheden of andere nieuwe activiteiten in het gebied plaats. Permanente veranderingen betreft vergroting van het areaal overstroomd gebied en veranderingen in de vegetatie afhankelijk van het gevoerde beheer. Het beheer zal in vergelijking met de huidige situatie minder intensief zijn, bepaalde gebieden zullen als natuurgebied beheerd worden.

3.3 Storingsfactoren

Bovengenoemde voorgenomen ingrepen kunnen leiden tot ingreep – effect relaties. Deze ingreep - effect relaties dienen te worden getoetst op effecten op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden.

3.3.1 Aanlegfase

Tijdens de aanlegfase wordt materieel ingezet voor het grondverzet. Er wordt alleen overdag gewerkt. Bij de werkzaamheden kan verstoring door geluid en optische verstoring optreden (aanwezigheid van mensen en materieel). Licht is geen factor van belang, er wordt alleen overdag gewerkt. De inzet van materieel (graafmachines, dumpers, vrachtwagens e.d.) veroorzaakt stikstofemissie, die lokaal en tijdelijk (enkele tientallen weken) tot stikstofdepositie kan leiden.

3.3.2 Gebruiksfase

Wanneer de werkzaamheden zijn afgerond treedt geen nieuwe verstoring meer op. Er wordt geen materieel meer ingezet. Van permanente toename in stikstofemissie is geen sprake. Door de hydrologische aanpassingen in het gebied kan in theorie vernatting optreden in het naast gelegen Natura 2000-gebied Leekstermeer. Verdroging is niet aan de orde.

Door de omvorming van agrarisch gebied zal het areaal geschikt foerageergebied voor overwinterende ganzen en smienten mogelijk veranderen. Door verandering van de grasmat en extensivering verschralling en vernatting wordt het minder geschikt als foerageergebied. Of hierdoor effecten op de functionaliteit van

het gebied als foerageergebied optreden is afhankelijk van de mate waarin geschikt grasland verdwijnt ten gunste van extensief grasland.

4 AFBAKENING RELEVANTE EFFECTEN EN STUDIEGEBIED

4.1 Afbakening studiegebied

De storingsfactoren die in paragraaf 4.2 zijn besproken hebben overwegend een lokaal karakter, op de effecten van stikstofdepositie na. Effecten als gevolg van stikstofdepositie worden middels een AERIUS-berekening vastgesteld. Deze effecten kunnen tot een effect op de instandhoudingsdoelen leiden indien er:

- Soorten of habitattypen binnen de invloedssfeer van de verstoringsfactor voorkomen en;
- Gevoelig zijn voor de betreffende storingsfactor.

Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied betreft het Leekstermeer-gebied, dat grenst aan het deelgebied 'Leekstermeer en Midwolde'. Het qua afstand eerstvolgende Natura 2000-gebied betreft de Bakkeveense Duinen op circa 4 kilometer van het deelgebied Steenhuis en Coendersborg en op circa 6 kilometer van het deelgebied Dwarsdiepgebied. Andere Natura 2000-gebieden liggen op meer dan 10 kilometer afstand. Dat is, met uitzondering van stikstofdepositie, ver buiten de maximale reikwijdte van effecten bij de voorgenomen ingrepen.

4.1.1 Natura 2000-gebied Leekstermeergebied

Het Leekstermeer-gebied is gelegen op het overgangsgebied van het Drents plateau naar het noordelijke laagveengebied. Het gebied wordt gekenmerkt door een open veenweidelandschap met houtwallen en het Leekstermeer. Langs dit meer bevinden zich brede rietkragen en ten noorden en ten westen liggen enkele verlande petgatencomplexen zoals de Lettelberterpetten. Meer dan de helft van het gebied bestaat uit voormalige cultuurgraslanden.

Het Leekstermeer is geen natuurlijk meer, maar is ontstaan door menselijke invloeden. Tot in het begin van de twintigste eeuw stond een groot deel van het gebied rond het Leekstermeer in de winter maandenlang onder water. Pas na de afsluiting van de Lauwerszee (1969) was de ontwateringssituatie van dien aard geworden dat het gebied bij uitzondering overstroomde. In de huidige situatie inunderen de polders binnen Natura 2000-gebied Leekstermeer-gebied incidenteel doordat de Onlanden en Polder Vredewold als waterberging fungeren.

Het Natura 2000-gebied Leekstermeer is aangewezen als Vogelrichtlijngebied en kent instandhoudingsdoelen voor zes soorten vogels. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen broedvogels (porseleinhoen, kwartelkoning en rietzanger) en niet-broedvogels (kolgans, brandgans en smient).

Tabel 1. Aangewezen broedvogels voor het Natura 2000-gebied Leekstermeer. Verklaring symbolen: landelijke staat van instandhouding: - = matig ongunstig, -- = zeer ongunstig. Doelstelling omvang leefgebied en populatie: = = behoud

Broedvogelsoorten	Landelijke staat van instandhouding	Doelstelling omvang leefgebied	Doelstelling omvang populatie	Omvang populatie
A119 – porseleinhoen	--	=	=	2
A122 – kwartelkoning	-	=	=	5
A295 - rietzanger	-	=	=	70

Tabel 2. Aangewezen niet- broedvogels voor het Natura 2000-gebied Leekstermeer. Verklaring symbolen: landelijke staat van instandhouding: - = matig ongunstig, -- = zeer ongunstig. Doelstelling omvang leefgebied en populatie: = = behoud

Niet-broedvogelsoorten	Landelijke staat van instandhouding	Doelstelling omvang leefgebied	Doelstelling omvang populatie	Omvang populatie
A041 – kolgans	+	=	=	640
A045 – brandgans	+	=	=	110
A050 - smient	+	=	=	640

4.1.2 Natura 2000-gebied Bakkeveense Duinen

Bakkeveense Duinen bestaat uit een afwisselend gebied met een aantal bos- en heideterreinen, stuifzanden, graslanden en enkele landgoederen in het dal van de Boorne en enkele bosgebieden in het afgegraven veengebied rond Ureterp. In het plaatselijk sterk geaccidenteerde stuifzandterrein liggen uitgestrekte kraaiheidebegroeiingen en plaatselijk zijn ook struikheidebegroeiingen aanwezig. Veel kleinschaliger zijn de open stuifzanden en pioniergraslanden aanwezig. De aanwezige bossen bestaan vooral uit grove dennenbegroeiing.

Het Natura 2000-gebied Bakkeveense Duinen is aangewezen als Habitatrichtlijngebied en kent instandhoudingsdoelen voor vijf soorten habitattypen.

Habitattypen	Landelijke staat van instandhouding	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit
H2310 – Stuifzandheiden met struikhei	--	=	=
H2320 – Binnenlandse kraaiheidebegroeiingen	-	=	=
H2330 - Zandverstuivingen	--	=	=
H3160 – Zure vennen	-	=	=
H4010A – Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	=	=

4.2 Ingreep - effectrelaties

4.2.1 Leekstermeergebied

4.2.1.1 Aanlegfase

Verstoring (geluid en optische verstoring)

Door onnatuurlijke geluids- of bewegingsbronnen kunnen vogels verstoord worden. Verstoring wordt beïnvloed door de duur, frequentie en de sterkte bron. Verstoring kan leiden tot stress en/ of vluchtgedrag van individuen of groepen. Dit kan leiden tot het ontvluchten van leefgebied of bijvoorbeeld een afname van reproductie. Ook geluid en bewegingen van materieel en mensen kan tot verstoring van soorten leiden. Effecten als gevolg van deze verstoring treden vaak samen op en zullen nauwelijks van elkaar te onderscheiden zijn. Beide typen worden dan ook verder samen als verstoring behandeld.

Effecten op broedvogels

Verstoring als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden gedurende het broedseizoen treedt slechts plaatselijk op en is bovendien tijdelijk als gewerkt wordt in het broedseizoen. Daarbuiten zijn er geen belangrijke effecten op broedvogels. Effecten op aangewezen de broedvogels porseleinhoen, kwartelkoning en rietzanger kunnen enkel optreden als er werkzaamheden plaatsvinden in het deelgebied Leekstermeer en Midwolde. De andere gebieden liggen ver buiten de maximale effectafstanden voor deze verstoringfactoren. De werkzaamheden zijn echter ook in dat geval relatief kleinschalig en kortdurend. Eventuele verstoring zal derhalve hoogstens een beperkte en tijdelijke invloed hebben op de populatie. Van de aangewezen broedvogels broedt alleen de rietzanger in de directe omgeving van het desbetreffende deelgebied. Recente meest nabije broedgevallen van porseleinhoen bevinden zich in de moeraszones ten zuiden van het Leekster Hoofddiep. Deze moerasgebieden bevinden zich op minimaal enkele honderden meters van de werkzaamheden. De kwartelkoning komt waarschijnlijk niet jaarlijks tot broeden in het Leekstermeer-gebied. De doelstelling van vijf paar wordt niet structureel gehaald (Provincie Drenthe, 2016). In het beheerplan is geschikt leefgebied voor de kwartelkoning aangegeven. Dit betreft het gedeelte van natte schrale graslanden ten noorden van het Leekstermeergebied (Provincie Drenthe, 2016). Negatieve effecten op broedvogels zijn echter door middel van een goed ecologisch werkprotocol geheel te voorkomen. Hierbij dient te worden uitgegaan van het uitvoeren van de werkzaamheden in het deelgebied Leekstermeer en Midwolde buiten het broedseizoen (grootweg half maart tot en met half augustus). Daarmee zijn significant negatieve effecten op aangewezen broedvogels als gevolg van de werkzaamheden in het deelgebied Leekstermeer en Midwolde geheel uit te sluiten.

Effecten op niet-broedvogels

Kol- en brandganzen gebruiken het Leekstermeer gedurende de wintermaanden 's nachts als slaappleats. 's Ochtends vertrekken zij om in groepen te foerageren. Smienten verblijven voornamelijk overdag op het Leekstermeer en trekken 's nachts naar open grasland om daar in groepen te foerageren. Groepen foeragerende ganzen zijn daardoor gevoelig voor verschillende soorten verstoring overdag, terwijl smienten vooral worden verstoord door activiteiten 's nachts of activiteiten op het meer overdag. De werkzaamheden vinden echter vooral overdag plaats en op enige afstand van het meer.

De meest grootschalige werkzaamheden worden uitgevoerd in de prioritaire gebieden. De prioritaire gebieden liggen aan de overzijde van de snelweg A7, op enkele honderden meters van het Leekstermeer. De functie slaappleats is, gezien de afstand tot de meest grootschalige werkzaamheden en de ligging aan de overzijde van de A7, genoeg gewaarborgd.

In de periode 2008 – 2012 is aan de oostzijde van het Leekstermeer-gebied het gebied rond Peize heringericht ('De Onlanden'). Hierbij stond waterberging eveneens centraal. Dit heeft geleid tot grootschalige veranderingen in de vegetatie rond het Leekstermeer. Als voorwaarde voor de NB-wet vergunning heeft de provincie Drenthe een monitoringsonderzoek ingesteld om de effecten van de herinrichting Peize op de aangewezen soorten kol- en brandgans en smient te volgen. Uit dit onderzoek van Altenbrug en Wymenga blijkt dat gedurende de periode van onderzoek zowel kolgans, brandgans en smient het gebied ten noorden van de snelweg A7 gebruiken als foerageergebied (Altenbrug & Wymenga, 2012). In beide gevallen, zowel in de Onlanden als in het Zuidelijk Westerkwartier, gaat het om graslanden die zijn of worden omgezet in natuurgebied. De schaal van de Onlanden is echter veel groter en de invloed van dat project is groter dan is te verwachten van de inrichting van de waterbergingsgebieden in het Zuidelijk Westerkwartier. In de

Onlanden is het einddoel van de veranderingen voor een deel van het gebied moerasvorming, terwijl het in de prioritaire gebieden in het Zuidelijk Westerkwartier gaat om blijvend, extensief grasland. Deze laatste behouden enige functie als foerageergebied voor ganzen en smienten. Zie ook Bijlage B.

Desondanks vinden Altenburg en Wymenga voor het afgesloten project De Onlanden geen belangrijk negatief effect als gevolg van verstoring door werkzaamheden (zicht op mens en machines, alsmede geluid) op aantallen en terreingebruik van ganzen en smienten (op de in het onderzoek uitgevoerde schaal) (Altenburg & Wymenga, 2012). Er is daarom geen aanleiding te veronderstellen dat effecten in het kader van de inrichting van het Zuidelijk Westerkwartier nu wel van betekenis zullen zijn. Verstoring door materieel en mensen tijdens de aanlegfase is ook hier tijdelijk en vindt bovendien niet in alle gebieden tegelijkertijd plaats. Hierdoor leidt verstoring niet tot significant negatieve effecten op niet-broedvogels. Significant negatieve effecten als gevolg van verstoring van de slaappleaats zijn bovendien goed te voorkomen middels een goed ecologisch werkprotocol, waarbij rekening wordt gehouden met de inzet van materieel en verlichting gedurende de ochtenden en vroege avonden in de wintermaanden.

Het Leekstermeer is uitsluitend functioneel als slaappleaats wanneer er tevens genoeg foerageergebied in de directe omgeving aanwezig is. In het Natura 2000-gebied en binnen een afstand van vijf kilometer daarvandaan, is ca 1.275 ha geschikt foerageergebied voorhanden in de vorm van verstoringvrij en geschikt grasland (R. van der Hut, geciteerd in het Natura 2000 beheerplan Leekstermeer-gebied, 2016). Voor de populatie van het Leekstermeer-gebied is echter ten hoogste 367 ha geschikt foerageergebied nodig, uitgaande van eiwitarm natuurgas. Als wordt uitgegaan van eiwitrijk agrarisch grasland, dan is om de ganzen te voeden slechts 155 ha nodig (Idem). In deze voortoets gaan wij uit van de worst case situatie dat voor de ganzen sowieso 367 ha nodig is. Dat betekent dat, ook wanneer er door de werkzaamheden tijdelijk een areaal geschikt foerageergebied ongeschikt wordt, er daardoor in de directe omgeving ruim voldoende alternatief foerageergebied voor ganzen aanwezig blijft. Negatieve effecten op overwinterende niet-broedvogels als gevolg van verstoring treden derhalve niet op.

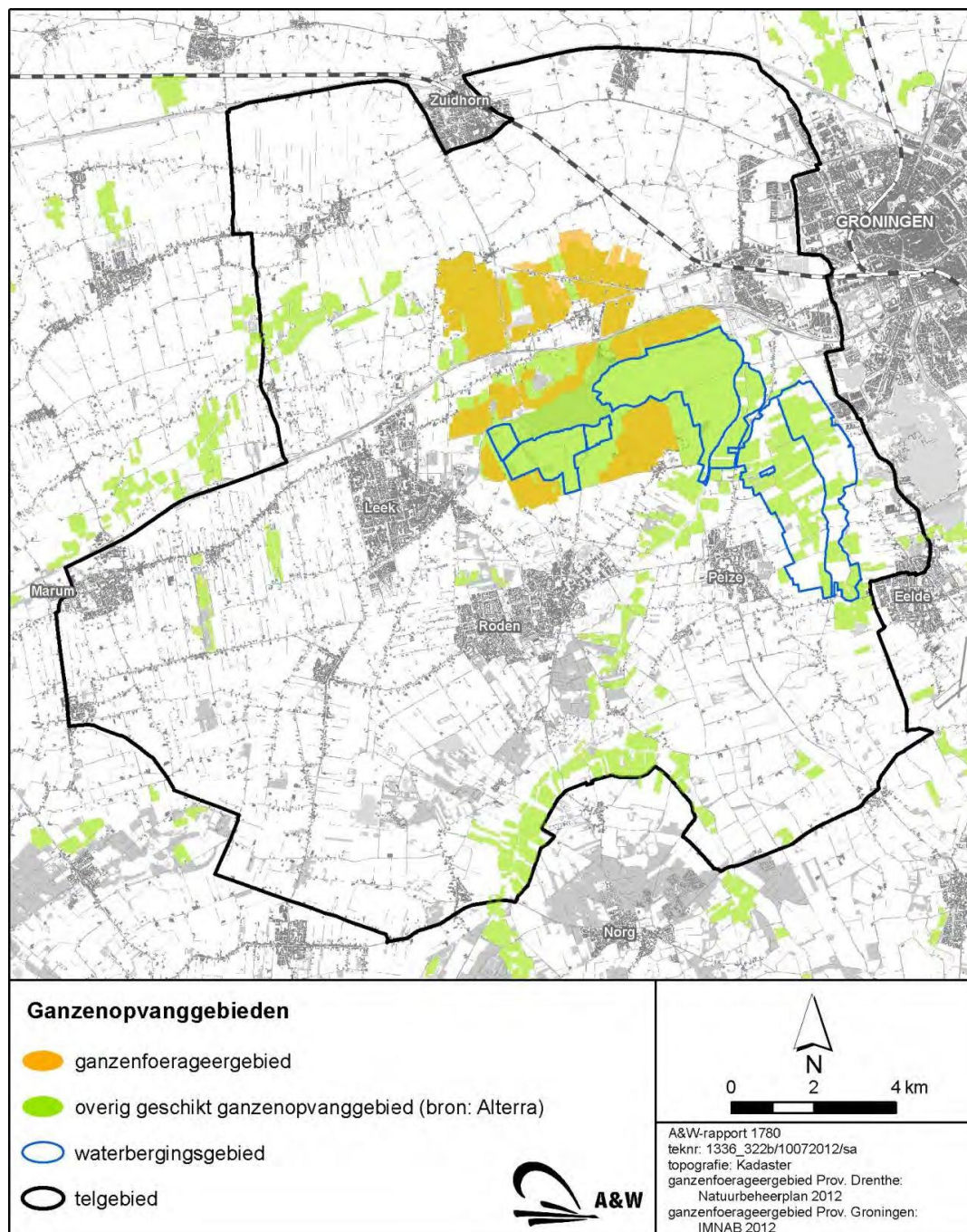
Conclusie: significant negatieve effecten als gevolg van verstoring op broed- en niet broedvogels treden in de aanlegfase niet op.

4.2.1.2 Gebruiksfase

Verlies functionaliteit foerageergebied

Overwinterende ganzen en smienten van het Leekstermeer zoeken 's winters naar geschikt foerageergebied meestal binnen circa 5 kilometer afstand van hun slaappleaats (Provincie Drenthe, 2016). Smienten foerageren vooral op (gras)zaden op ondergelopen weilanden. Brandgans en kolgans zijn foerageren op eiwitrijk gras.

Voor het realiseren van de doelen ten aanzien van overwinterende kolgen, brandgansen en smienten is ca 367 ha foerageergebied nodig (R. van der Hut, geciteerd in het Natura 2000 beheerplan Leekstermeer-gebied, 2016). Tijdens de gebruiksfase zullen de deelgebieden van het Zuidelijk Westerkwartier mogelijk minder interessant worden als foerageergebied voor overwinterende ganzen en eenden van het Leekstermeer-gebied. Eventuele effecten van een afname van geschikt foerageergebied hangen vooral af van de functionaliteit van het projectgebied als foerageergebied. Uit een analyse van het beschikbaar foerageergebied voor ganzen in de omgeving van het Leekstermeer (gedefinieerd als de som van natuurgebieden van terreinbeherende organisaties met geschikte vegetatie en begrensd foerageergebied op agrarisch grasland) blijkt dat een groot deel van het projectgebied van het Zuidelijk Westerkwartier geschikt foerageergebied voor ganzen en eenden betreft (zie afbeelding 2). Uit hetzelfde onderzoek blijkt uit telgegevens over de periode 2008 – 2012 dat zowel kol, als brandgans en smient van het projectgebied gebruik maken als foerageergebied (zie voor deze gegevens ook Bijlage B). Gebiedspecifieke telgegevens van foeragerende ganzen en eenden in de deelgebieden ontbreken echter. Daarom zijn wij in deze effectbeoordeling uitgegaan van een worst-case scenario, namelijk dat alle ganzen uitsluitend foerageren in de aangewezen deelgebieden.

Afbeelding 2. Beschikbaar ganzen foerageer- en opvanggebied rond het Leekstermeer. NB: de aangeduide waterbergingsgebieden hebben betrekking op het gebied 'De Onlanden' (Altenburg & Wymenga, 2012)

Deze deelgebieden in het Zuidelijk Westerkwartier zijn al natuurgebied of worden omgevormd tot natuur. Dit zal vernatting in de zomermaanden en extensivering van het gebruik betekenen. De peilen in de winter blijven in beginsel gelijk. De vernatting in de zomermaanden zal voor de ganzen en smienten geen negatief effect hebben, maar door de extensivering van het grasland zal de kwaliteit (lees: het eiwitgehalte) afnemen en zal het gebied mogelijk minder interessant worden voor ganzen om te foerageren. Een groot deel van de aanwezige graslanden in de deelgebieden is echter momenteel al relatief extensief, een groot deel van het oppervlak van Midwolde en geheel deelgebied De Drie Polders zijn in eigendom van Staatsbosbeheer en kennen al een extensief beheer. Het areaal gangbare landbouwgronden (met eiwitrijk gras) dat zal worden omgevormd naar natuur is derhalve beperkt. De verandering van samenstelling van de aanwezige graslanden is daarmee dus ook beperkt en daardoor blijft de afname van areaal geschikt foerageergebied voor zowel kol- als brandgans beperkt. Smienten zijn minder gevoelig voor het eiwitgehalte in grasland, omdat zij vooral zaden eten in zeer nat grasland, onafhankelijk van de intensiteit van het beheer.

In de omgeving van het Natura 2000-gebied Leekstermeer-gebied is ca. 1.275 ha geschikt foerageergebied voor ganzen aanwezig. Voor de populaties kol- en brandganzen in het Leekstermeer-gebied is 367 ha voldoende (Provincie Drenthe, 2016)). Hieruit blijkt dat, zelfs in het worst-case scenario, er voldoende geschikt grasland beschikbaar is om de doelstellingen van het Natura 2000-gebied te realiseren.

Conclusie: negatieve effecten als gevolg van de herinrichting in het Zuidelijk Westerkwartier op de instandhoudingsdoelen voor smient, kol en brandganzen van het Natura 2000-gebied Leekstermeer-gebied treden ook in de gebruiksfase niet op.

Hydrologische effecten

In theorie kan een verandering in waterhuishouding in deelgebied Leekstermeer en Midwolde tot effecten leiden op het Natura 2000-gebied Leekstermeer-gebied. De overige deelgebieden liggen op een dergelijke afstand dat effecten op het Natura 2000-gebied Leekstermeer-gebied niet kunnen optreden. Er is echter geen hydrologisch verband tussen het deelgebied Leekstermeer en Midwolde en het Natura 2000-gebied. Vernatting van het Natura 2000-gebied Leekstermeer-gebied treedt dan ook niet op. Vernatting van de omgeving van het Natura 2000-gebied heeft voornamelijk gunstige effecten op de aangewezen broedvogels (porseleinhoen, kwartelkoning, rietzanger).

Door vernatting zullen pionier situaties ontstaan, deze zijn gunstig voor porseleinhoen. Tijdelijke inundaties en schrale graslanden zijn eveneens voordelig voor kwartelkoning. Rietzanger is afhankelijk van grote oppervlakten rietland. Riet komt tot ontwikkeling in gebieden die voldoende nat zijn en tegelijk voldoende droogval kennen. Als gevolg van vernatting zullen de effecten op de instandhoudingsdoelen van deze broedvogels nooit slechter zijn, eerder beter.

Conclusie: negatieve effecten als gevolg van veranderende waterhuishouding (vernatting) op de instandhoudingsdoelen van het Leekstermeer-gebied treden niet op.

4.2.2 Bakkeveense Duinen

4.2.2.1 Aanlegfase

Stikstofdepositie

De achtergronddepositie van vermestende stoffen (stikstof) in Nederland is vrijwel overal hoger dan de zogenoemde kritische depositiewaarden. Emissies van vermestende en verzurende stoffen zijn van belang voor habitattypen en kunnen daardoor ook consequenties hebben voor leefgebieden van soorten. Dergelijke deposities kunnen de abiotiek die ten grondslag ligt aan het voorkomen van de habitattypen nadelig beïnvloeden. Daardoor kunnen typische soorten, maar ook doelsoorten die afhankelijk zijn van een bepaald habitatype, nadelig beïnvloed worden. Het Natura 2000-gebied Leekstermeer kent geen beschermde habitattypen. Het meest dichtstbijzijnde Natura-2000 gebied met beschermde habitattypen is Bakkeveense Duinen.

Uit de AERIUS-berekening blijkt geen meetbare depositie op de Bakkeveense Duinen of een ander stikstofgevoelig Natura 2000-gebied. Dit betekent dat de depositie als gevolg van de werkzaamheden in het Zuidelijk Westerkwartier minder dan de drempelwaarde van 0,05 mol/ha/jaar betreft. Het rapport uit AERIUS-monitor met de uitkomsten van de stikstofberekeningen is in de bijlage (bijlage A) bij dit rapport opgenomen

Conclusie: effecten op stikstofgevoelige habitattypen in Natura 2000-gebieden als gevolg van stikstofdepositie door de werkzaamheden in het Zuidelijk Westerkwartier treden niet op.

Overige

Het Natura 2000-gebied Bakkeveense Duinen ligt op circa 4 kilometer van het dichtstbijzijnde deelgebied waar werkzaamheden plaatsvinden en op circa zes kilometer op het dichtstbijzijnde prioritaire deelgebied. Het gebied Bakkeveense Duinen ligt daarmee buiten de maximale effectafstanden voor geluid- en visuele verstoring. Bovendien hebben de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Bakkeveense Duinen betrekking op grondwateronafhankelijke habitattypen. Effecten als gevolg van eventuele veranderingen in de waterhuishouding in de Bakkeveense Duinen worden dan ook uitgesloten.

5 CONCLUSIES

De voorgenomen ontwikkelingen in het Zuidelijk Westerkwartier vinden plaats in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied Leekstermeer-gebied. Andere Natura 2000-gebieden liggen op enkele kilometers afstand, buiten de maximale effectafstanden voor verstoringfactoren (uitgezonderd stikstofdepositie). Effecten als gevolg van de herinrichting van het Zuidelijk Westerkwartier treden op andere gebieden treden niet op.

- Uit de AERIUS-berekening blijkt dat de werkzaamheden in het Zuidelijk Westerkwartier niet leidt tot een meetbare depositie op het Natura 2000-gebied Bakkeveense Duinen of een ander stikstofgevoelig Natura 2000-gebied. Dit betekent dat de depositie als gevolg van de werkzaamheden in het Zuidelijk Westerkwartier onder de drempelwaarde van 0,05 mol/ha/jaar blijft. Er hoeft dan ook geen melding in het kader van de PAS-ontwikkelruimte gedaan te worden.
- Effecten als gevolg van verstoring op broed- en niet broedvogels van het Natura 2000-gebied Leekstermeer-gebied tijdens de aanlegfase treden niet op
- Door veranderingen in de waterhouding en vegetatie wordt een deel van het gebied minder geschikt als foerageergebied voor kolgans, brandgans, soorten met een instandhoudingsdoel voor het Leekstermeer-gebied. Deze afname is echter niet-significant. Er is binnen vijf kilometer van het Natura 2000-gebied Leekstermeer-gebied ruim voldoende foerageergebied voor ganzen en eenden aanwezig om de instandhoudingsdoelen te halen (1.275 ha aanwezig tegenover 367 ha noodzakelijk). Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor kolgans, brandgans en smient als gevolg van de herinrichting van het Zuidelijk Westerkwartier treden niet op.

6 BIBLIOGRAFIE

Altenburg & Wymenga. (2012). *Ganzen en Smienten rond het Leekstermeer in een tijd van vergraving en vernatting - monitoring inzake de waterberging 2008 - 2012*. Altenburg & Wymenga.

Provincie Drenthe. (2009). *Beheerplan Natura 2000-gebied Leekstermeer - concept*. Provincie Drenthe.

Provincie Drenthe. (2016). *Beheerplan Leekstermeergebied - Ruimte voor vogels*. Provincie Drenthe.

APPENDIX A AERIUS-BEREKENING

De AERIUS-berekening is als bijlage bij dit rapport gevoegd.

Arcadis Nederland B.V.

P.O. Box 264
6800 AG Arnhem
The Netherlands
+31 (0)88 4261 261

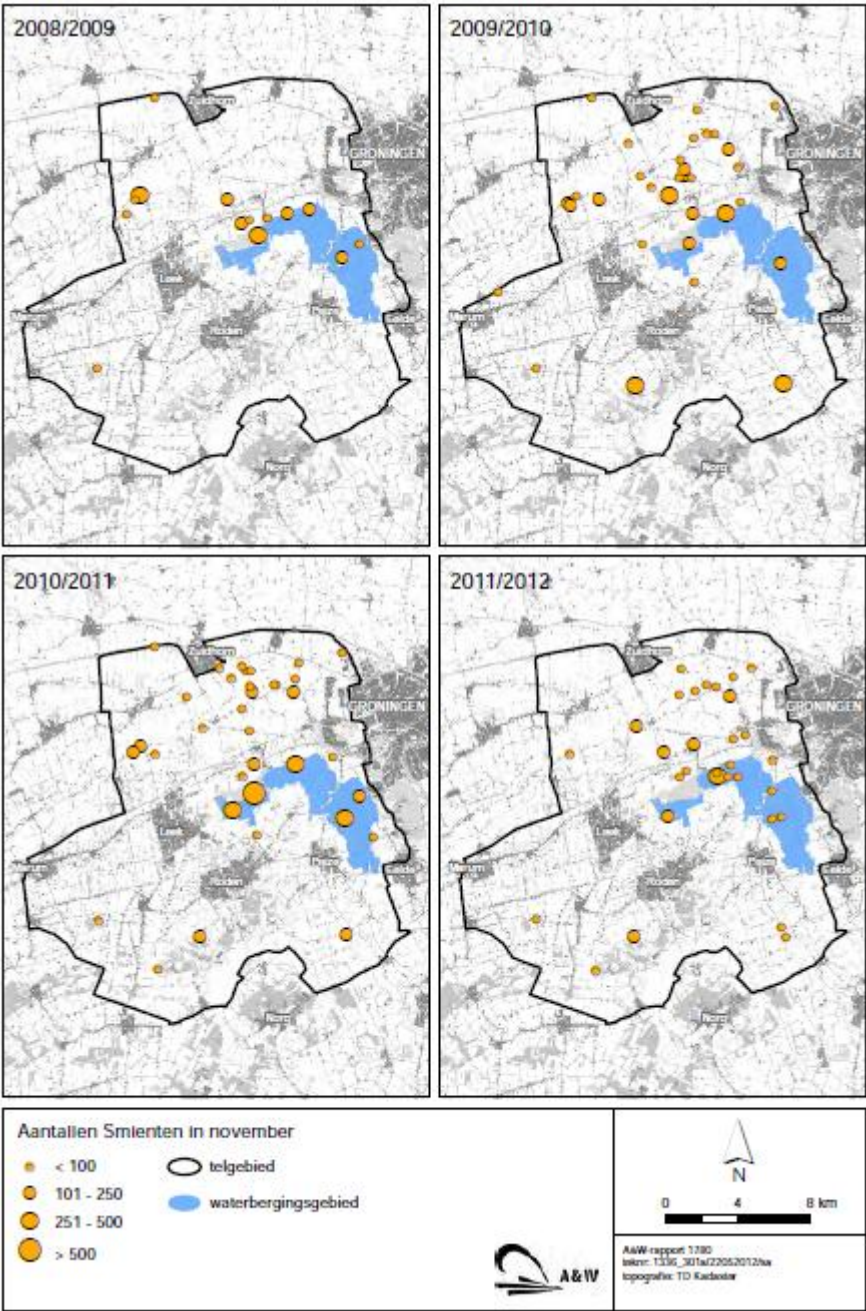
www.arcadis.com

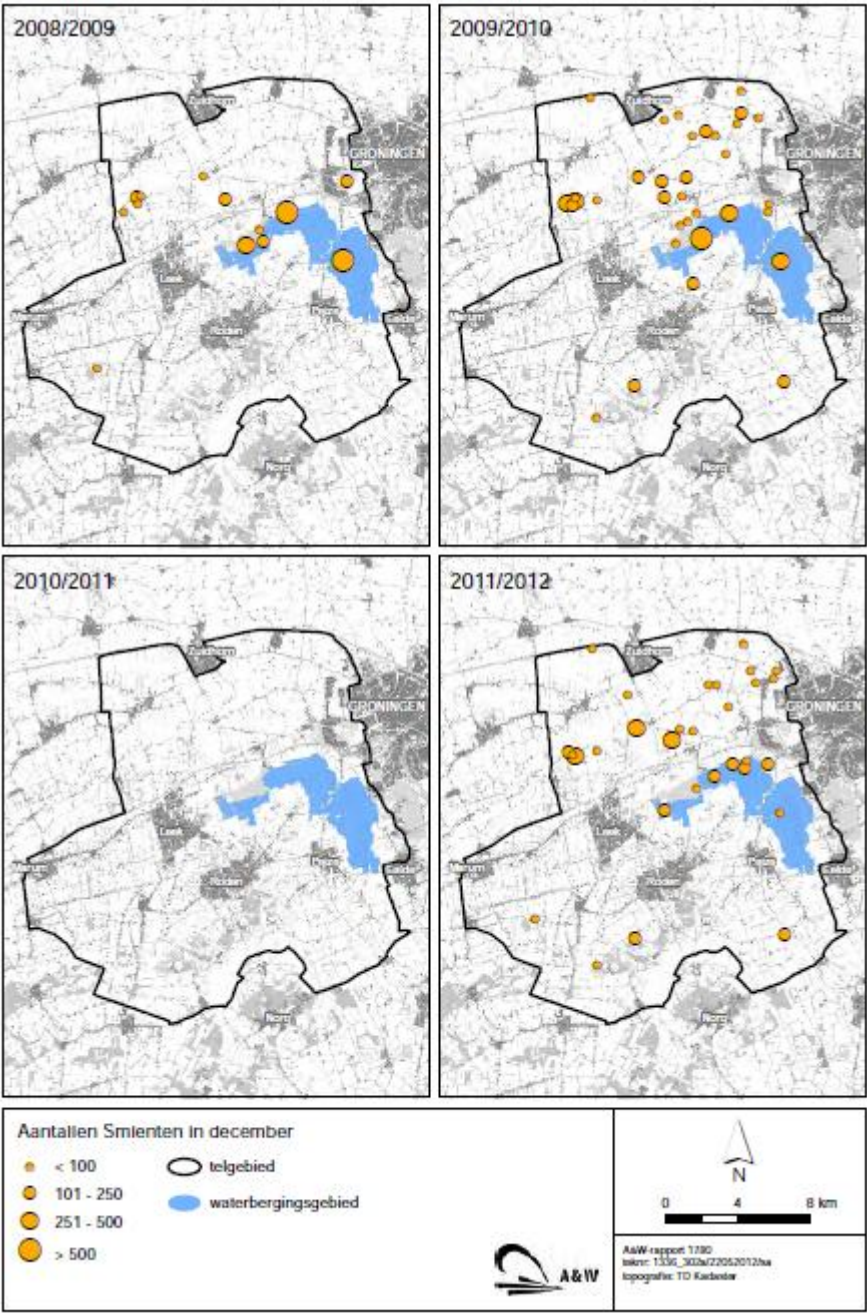
Our reference: 079556601 C

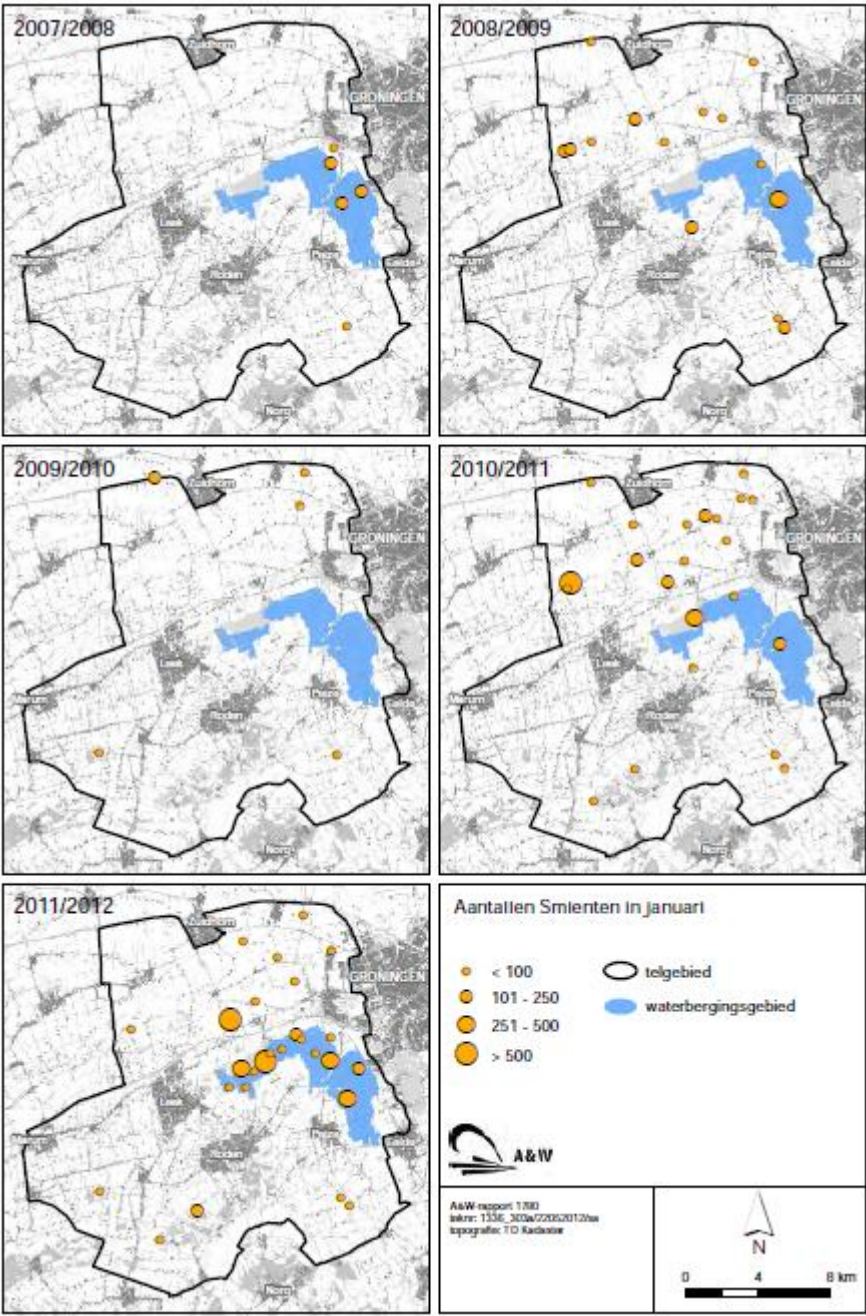
APPENDIX B TELLINGEN ALTENBURG & WYMENGA 2008 - 2012

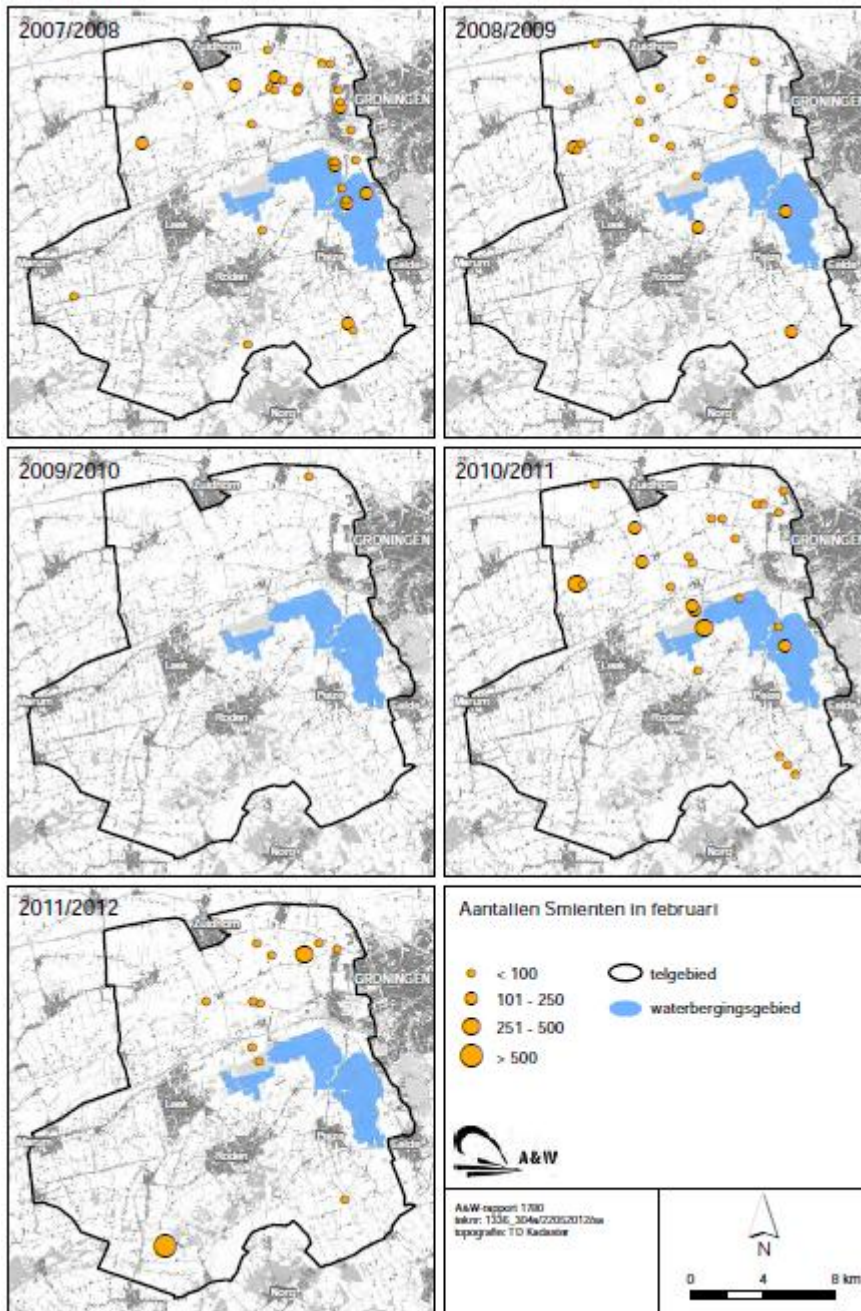
Smient

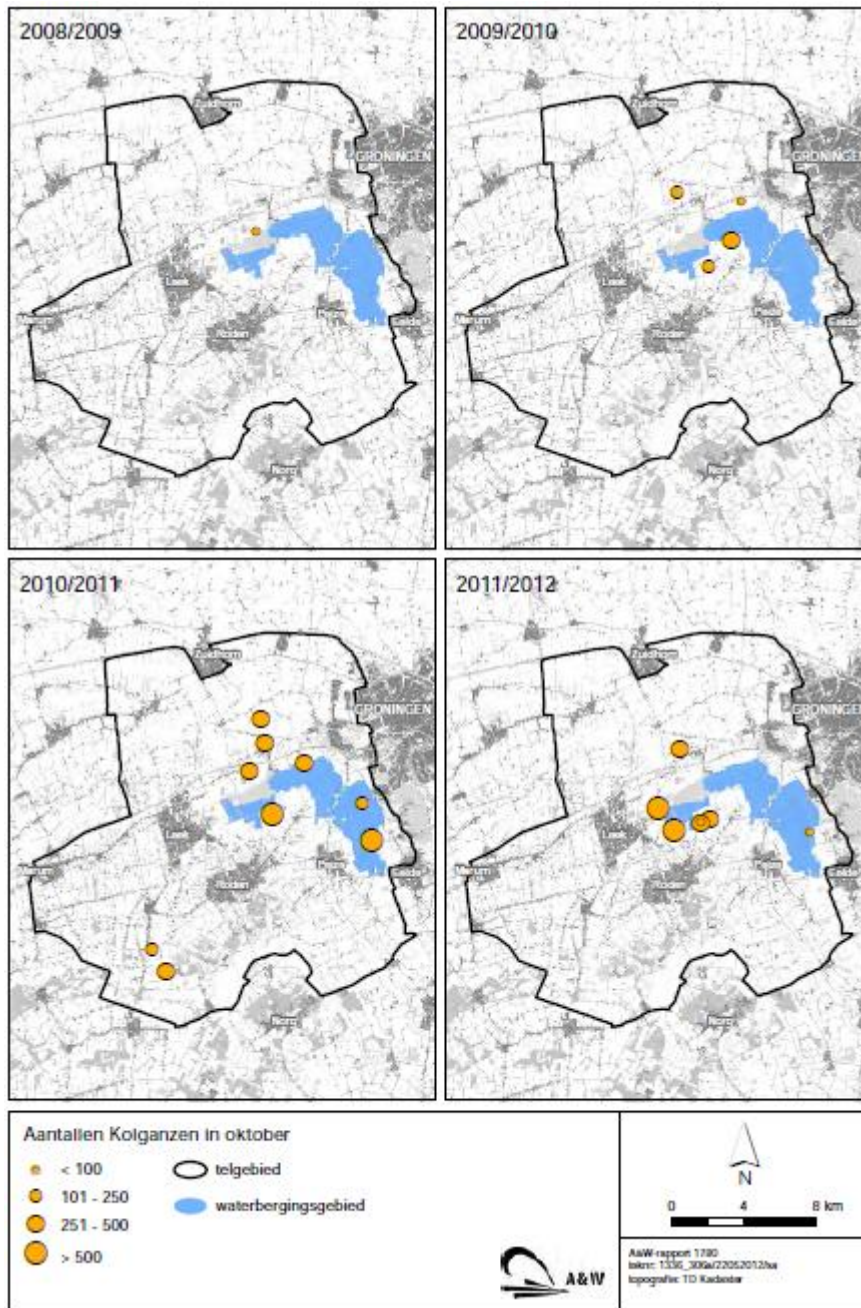

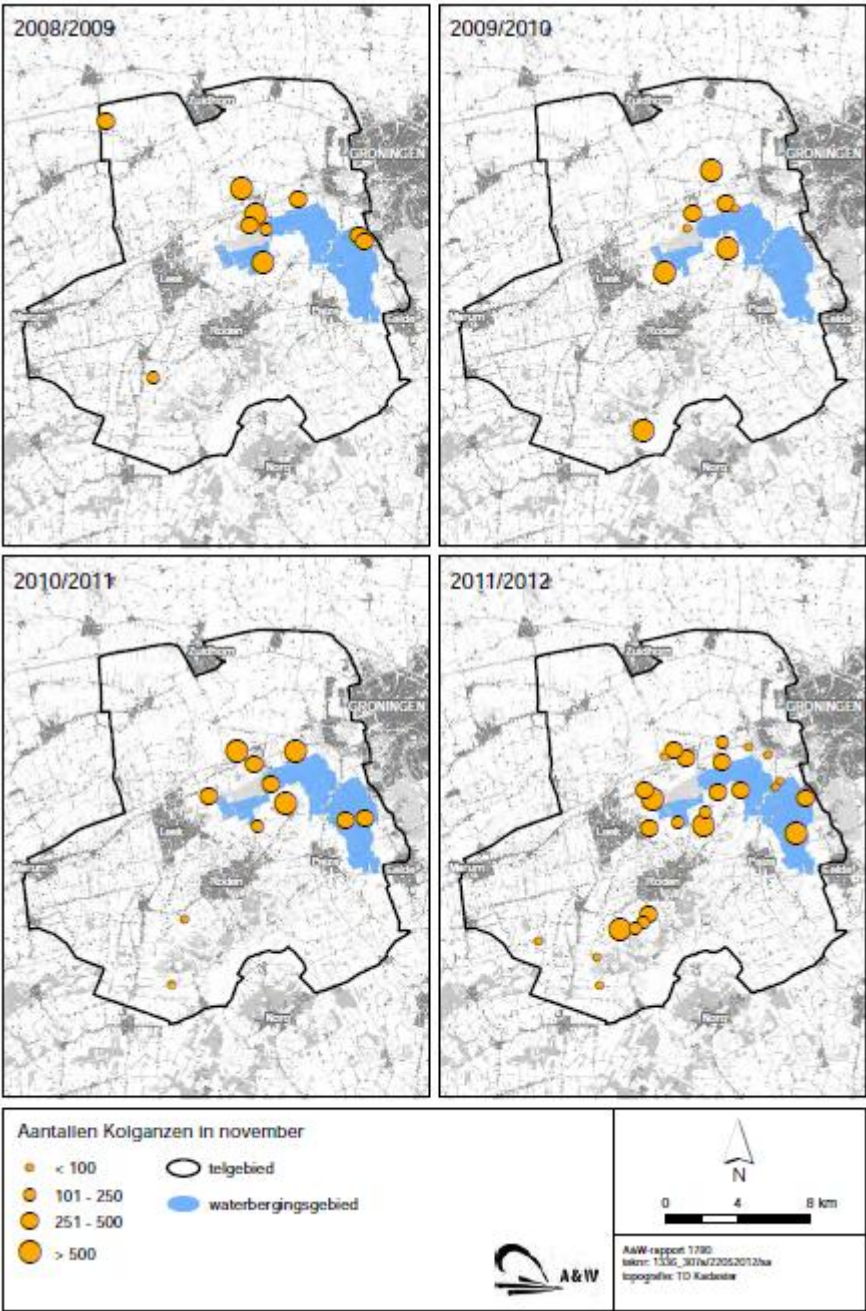

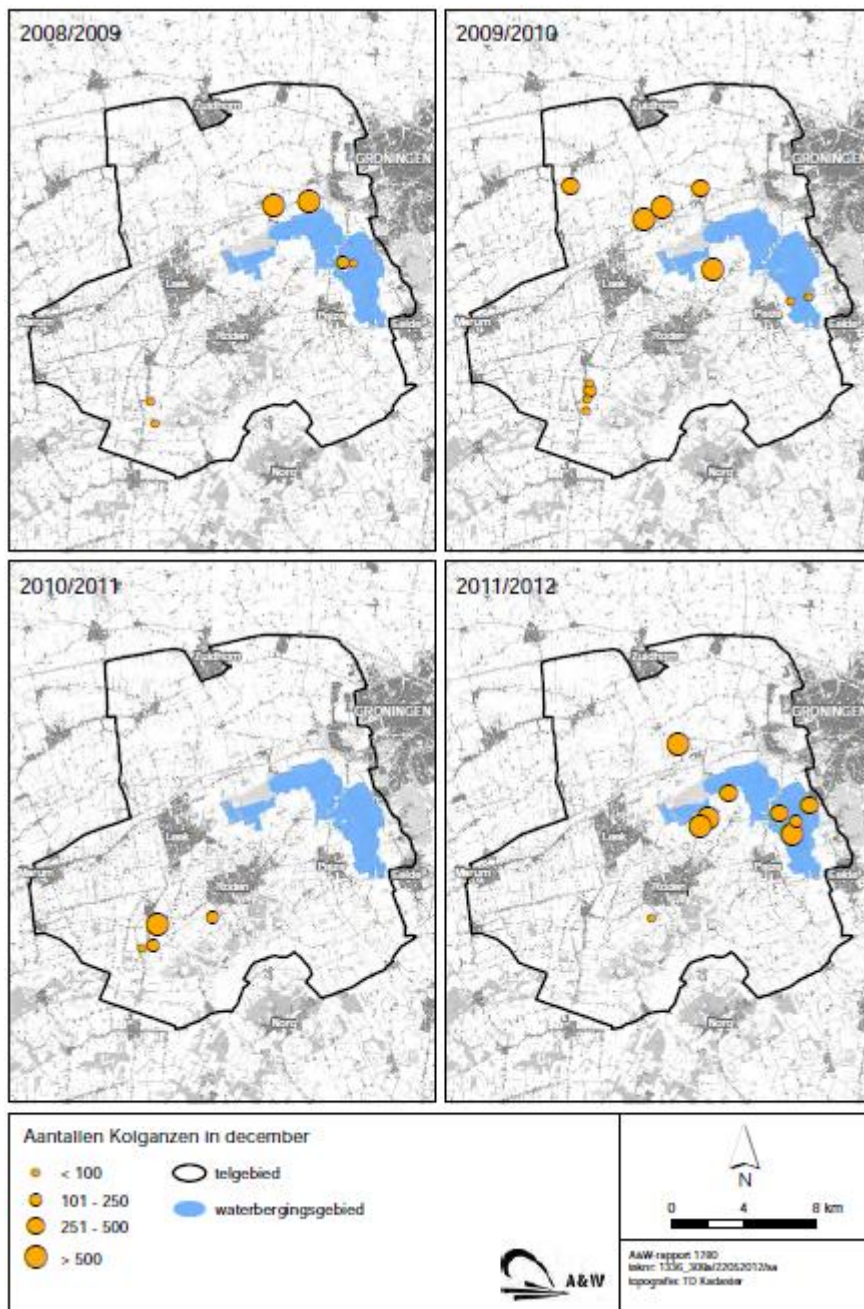

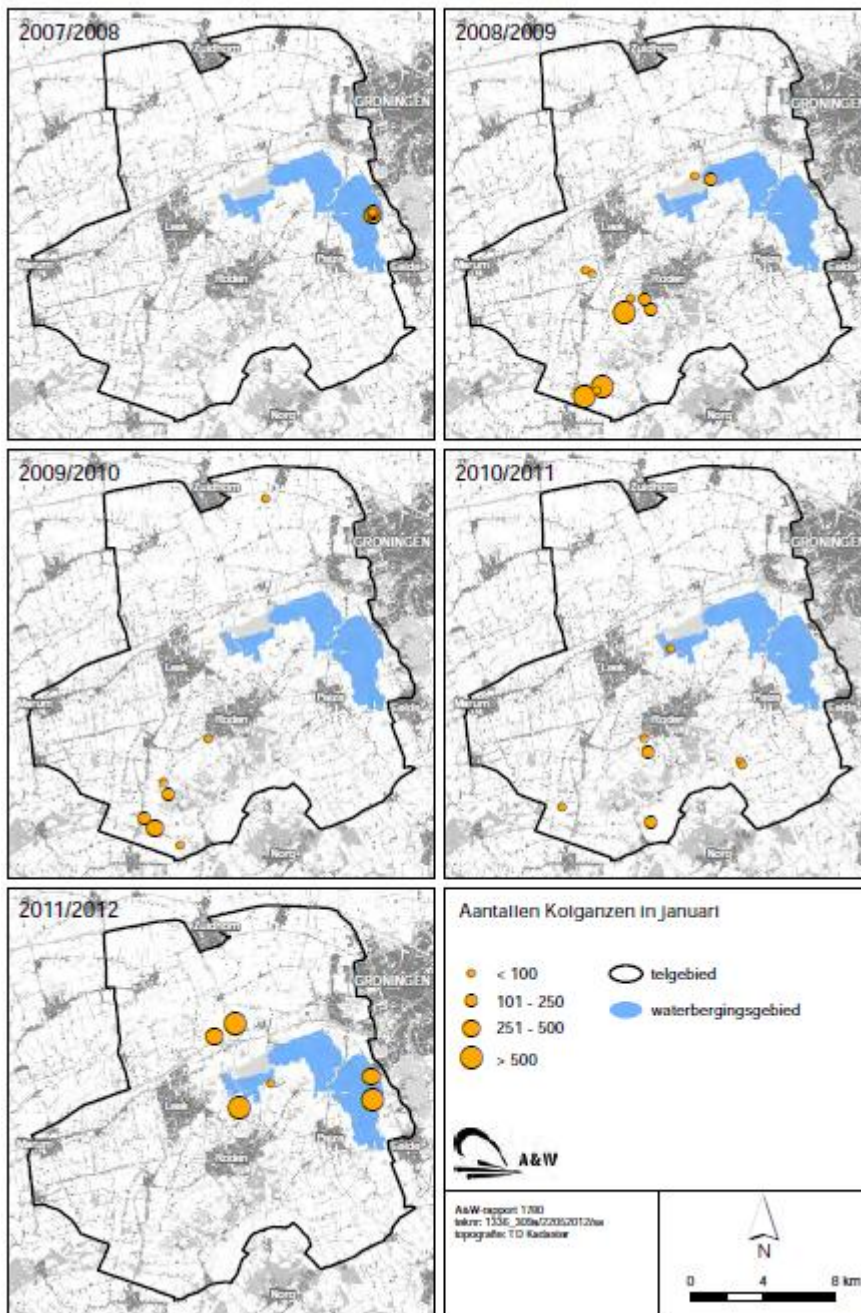

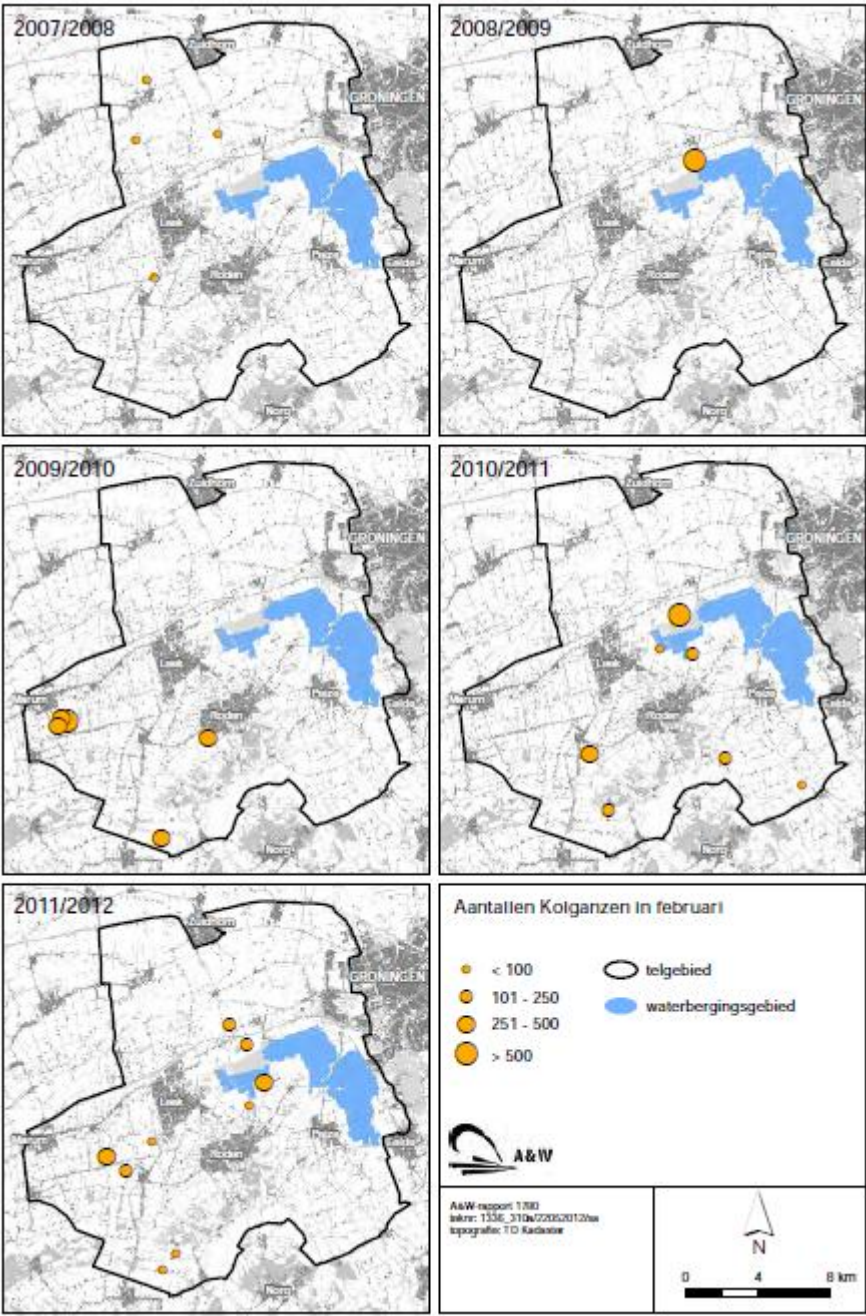
Kolganzen

Brandgans

